Ballontennis en de nieuwe kerndoelen 2

Een eigentijdse spelvorm die motiveert, differentieert en verbindt in de gymles

In dit artikel geven we een beschrijving van de activiteit ballontennis in verbinding met de zeven sub-kerndoelen. In deel 1 (LO Magazine 2, 2026) hebben we het domein van leren bewegen beschreven en de nieuwe activiteit ballontennis uitgewerkt. In dit tweede deel beschrijven we de domeinen samen bewegen en betrokken bewegen. In een vervolgartikel (deel 3) doen we een voorstel voor een theoretische uitwerking van het beweegthema jongleren.

| Koen Lahnstein, Philip Boot, Tony Roozen en Nick Keijser

In de *nieuwe kerndoelen* (SLO, 2025) staan twee beweegthema's: jongleren en terugslagspelen. In beide beweegthema´s kan een ballon een belangrijk hulpmiddel zijn. Het hooghouden van een ballon is misschien wel de eerste jongleeractiviteit die kinderen graag spelen. Eerst spelen ze alleen met de ballon, vervolgd door de ballon overspelen, waardoor het beweegthema terugslagspelen in het vizier komt. Het slaan begint met de handen (soms voeten) en als de kinderen ouder zijn, kunnen ze ook met een racket de ballon hooghouden of met een ander heen en weer slaan. In het basisdocument bewegingsonderwijs voor het basisonderwijs wordt de ballon bij 8-jarige kinderen (groep 5) ingeruild voor een shuttle of een bal. Wij denken dat dit veel te vroeg is, omdat de shuttle en bal voor veel gewone bewegers (niveau 1) te moeilijk zijn, waardoor er geen langdurige rally ontstaat. Dat gebeurt wel als ze met ballonnen blijven spelen. Een ander voordeel is dat het makkelijker is om kinderen te betrekken bij de drie kerndoelen: Leren bewegen, Samen bewegen en Betrokken bewegen.

Samen bewegen

Ballontennis vindt zijn toepassing in het domein Samen bewegen: de leerling beweegt samen met anderen. Dit doeldomein heeft twee kerndoelen: bewegen met anderen en bewegen regelen.

Samen bewegen, subkerndoel 39a: ballontennis met anderen spelen

Het samen ballontenissen lukt alleen als de kinderen in groep 3-4 geleerd hebben om de ballonnen individueel goed hoog te houden. Wanneer een kind de ballon niet kan raken dan heeft samen ballontennissen geen zin. Daarom beginnen we pas in groep 5 met samen ballontennissen. Elke vakleerkracht weet dat kinderen niet altijd bereid zijn om met iedereen samen te spelen. Soms vanwege ruzie of omdat goede spelers niet met gewone spelers willen spelen of andersom. Tijdens ballontennis zijn de kinderen er samen verantwoordelijk voor dat de activiteit wordt gespeeld. De kinderen moeten samenwerken om de ballon zo naar elkaar te spelen dat de ander deze kan terugspelen.

De doelzin van subkerndoel 39a is: 'de leerling neemt verantwoordelijkheid voor het samen deelnemen aan bewegen'. Ballontennis is daarom voor dit kerndoel een prachtige activiteit. In de lesbeschrijving staat dat de spelers om de drie minuten wisselen van medespeler, hierdoor komen ze direct in aanraking met beweegdiversiteit, omdat elke speler anders speelt.

Leren samen bewegen vraagt om omgaan met deze beweegdiversiteit (zie subkerndoel 38b) en het kiezen voor aangepaste differentiaties (zie subkerndoel 38c). De kinderen kunnen op den duur hun acties op elkaar afstemmen door de ballon moeilijk te spelen maar wel zodat de ander de moeilijk aangespeelde ballon nog net kan terugspelen. Beide kinderen hebben de verantwoordelijkheid voor de succesbeleving van de ander. Dat vraagt soms om individuele differentiaties.

Een goede keuze van een individuele differentiatie kan ervoor zorgen dat er een gelijkwaardig spel gespeeld kan worden. Met andere woorden: er is een 'machtsbalans'. Dit vraagt van de goede en grandioze spelers dat ze een eigen handicap durven te kiezen. De kinderen moeten ervoor zorgen dat ze de ballon niet te moeilijk of te makkelijk aanspelen. Er moet een machtsbalans zijn. Hoe dan ook, alle spelers hebben de verantwoordelijkheid serieus mee te doen, want anders

// Ballontennis is een relatief eenvoudige activiteit waardoor kinderen gaan experimenteren

kan de activiteit niet gespeeld worden. Dit kerndoel heeft een verbinding met sub-kerndoel 39c, want een goede speler die in staat is het spel voor zichzelf uit te bouwen zodat die op eigen niveau kan meespelen, zorgt er ook voor dat een mindere speler meer kans op succes heeft. Voordat de kinderen met elkaar ballontennis kunnen spelen moeten ze eerst met elkaar het bewegen regelen. Het samen bewegen krijgt een extra betekenis als de tennissers gaan tellen hoe vaak de rally lukt of dat ze een beloningblokje verdienen als ze een rally van tien keer hebben gehaald. Er ontstaat dan een soort wedstrijd tussen de verschillende tweetallen en dat zorgt voor een andere samenwerkingsfeer.

Samen bewegen, sub-kerndoel 40b: ballontennis met elkaar regelen

In de activiteitsbeschrijving van ballontennis (zie deel 1 LO Magazine 2, 2026) staan regels die verwijzen naar regeltaken die uitgevoerd moeten worden. Bijvoorbeeld het maken van tweetallen, het wisselen van medespelers, het terugleggen van de materialen in de mand.

Tijdens het herhaald aanbieden van ballontennis kunnen de regeltaken verder uitgebreid worden. Bijvoorbeeld de kinderen leren om het arrangement zelf klaar te zetten en op te ruimen, het zelf opblazen en laten leeglopen van de ballonnen, het verhogen of verlagen van het net, het verkleinen of vergroten van het speelveld. Dit zijn regeltaken die passen in het regelthema 'arrangeren' (zie het boek Samen bewegen regelen). Het regelen van ballontennis wordt complexer als de spelers met blokjes bijhouden hoe vaak een rally tien keer gelukt is. Dan moeten de blokjes gepakt worden en later weer worden teruggelegd. Er zijn heel veel regeltaken bij ballontennis, deze kunnen geordend worden in drie regelthema's: arrangeren, assisteren en afspreken.

'Arrangeren' is klaarzetten, herstellen, aanpassen en opruimen van het arrangement. Ballontennis is een simpele activiteit om uit te zetten. De meeste kinderen vanaf groep 5 kunnen al veldjes maken. Bijvoorbeeld met banken, ladders of dopjes. De lijn waarover de ballon moet worden gespeeld, kan gemaakt worden door een toversnoer te spannen tussen korfbalpalen. Ballonnen opblazen lukt niet ieder kind. Sommige kinderen vinden het zelfs eng om de ballon op te blazen. Zij zijn angstig voor het ´knappen´ van de ballon. Tijdens de activiteit moeten de kinderen ook het arrangement aanpassen, bijvoorbeeld de telblokjes terugzetten, de rackets en ballonnen verdelen en later (netjes) opruimen en van functie wisselen. Daarom is het wijs

dat kinderen dit snel regelen, waardoor er meer beweegtijd overblijft. Let op: kinderen vinden het leuk om het toversnoer (lijn) te laten bewegen. Dit is vanuit het perspectief van veiligheid niet wenselijk. Het snoer is elastisch en zou kunnen losraken en door de zaal schieten.

'Assisteren' is het verzorgen, beveiligen en coachen. Tijdens het spelen kunnen zich gebeurtenissen voordoen die vragen om assistentie. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een kind botst tegen een ander kind of er komt een racket tegen een kind aan. Wie verzorgt dan de aandacht voor deze leerling? Doet de leerkracht dat of kunnen ze het met elkaar? Een goede assistentfunctie is de rol van coach. Hij kan bijvoorbeeld leren complimenten te geven aan het kind dat een ballon goed kan slaan naar de medespeler. De beveiliger kan erop letten dat het toversnoer niet wordt aangeraakt of dat er geen ballonnen worden teruggeslagen die te ver buiten het veld komen.

'Afspreken' van regels is uitleggen, controleren en afstemmen. Wanneer de activiteit wordt herhaald bijvoorbeeld in een lessenreeks, dan kunnen kinderen heel goed in de tweede en derde les aan elkaar de activiteit uitleggen. Ook maken zij bijvoorbeeld afspraken over de volgorde van wie er mag spelen. Wie is er aan de beurt? Ook kunnen kinderen afspraken maken over hoe vaak de ballon mag worden aangeraakt of wanneer er een blokje opgestapeld mag worden. Er kan ook een kind een start- en stopteken geven om het begin en einde van het spel aan te geven. Wie legt de blokjes om? Wie controleert de regels? Hoe groot maken we het speelveld?

Ballontennis is een relatief eenvoudige activiteit waardoor de kans groter is dat meer kinderen gaan experimenteren (grandioos niveau 3). Ofwel ze gaan 'speels' spelen. De kans is dan groot dat ze de regels gaan overtreden en dat vraagt dan om nieuwe regels. Bijvoorbeeld een speler gaat de ballon direct over het net spelen of juist onder het net

doorspelen. Hier liggen kansen om kinderen te leren om samen nieuwe spelregels af te spreken. Dan moeten ze wel meer tijd krijgen om met elkaar te blijven spelen en niet na drie minuten al doordraaien.

Betrokken bewegen

Ballontennis in het domein Betrokken bewegen: de leerling geeft betekenis aan bewegen. Dit doeldomein heeft twee sub-kerndoelen: het oriënteren op de beweegcontexten en het ontwikkelen van een beweegidentiteit.

We hebben de uitwerking van de subkerndoelen in volgorde omgedraaid om duidelijker te maken hoe de vakleerkracht op een didactische wijze met de kerndoelen kan omgaan. We starten met subkerndoel 40b, want het beter kennen van je eigen beweegidentiteit is behulpzaam bij het oriënteren in de beweeg- en sportcultuur.

Betrokken bewegen, subkerndoel 40b: beweegidentiteit ontwikkelen

Subkerndoel 40b gaat over de beweeg identiteit. De vraag die gesteld kan

Wil je een lange rally onderhouden, sparrend spelen of een wedstrijdje?

worden: is het kind intrinsiek gemotiveerd om deel te nemen aan ballontennis? De ballon heeft een enorme aantrekkingskracht om mee te bewegen. Daarom zijn de meeste kinderen wel gemotiveerd om tegen een ballon te slaan. Dat is nog wel iets anders dan samen met een ander de ballon heen en weer spelen. Dit vraagt om een extra motivatie. Tijdens het spelen verandert de motivatie, ze beginnen enthousiast, maar halverwege kan de motivatie omslaan. De motivatie is niet alleen afhankelijk van het aanbod, maar ook van de persoonlijke voorkeur en beweegwensen van een kind.

Sommige kinderen worden blij als de rally lukt en boos als het niet lukt, andere gaan juichen of huilen. Er zijn ook kinderen die tijdens een wedstrijdje hun ´verlies´ accepteren of leren hoe ze op een rechtvaardige wijze kunnen ´winnen´. In het spanningsveld van de ballon heen en weer spelen, kiest elke deelnemer zijn eigen manier van spelen. De gekozen deelnamestrategie verwijst naar datgene wat de deelnemer zelf belangrijk vindt in de activiteit. De strategie verwijst ook naar een persoonlijk beleef- en waardeeruitdaging. De één vindt het vooral leuk om hard en hoog te slaan, terwijl een ander het juist leuk vindt om de ballon net over de lijn te spelen met een kort tikje. Sommige kinderen willen graag de ballon eindeloos overspelen terwijl anderen graag sparrend spelen en de grenzen van hun competenties opzoeken. Ook zijn er kinderen die liever een wedstrijdje willen doen. Zo heeft ieder kind een andere beleving en geeft daar waardering aan. Vanuit dit perspectief, dat vaak een verbinding heeft met een bepaald niveau van bewegen, zal elk kind een eigen beweegwens hebben. We zien vaak dat de goede en grandioze bewegers willen sparren of een wedstrijd willen spelen terwijl de gewone beweger de ballon lekker heen en weer wil slaan in een langdurige rally.

Ballontennis is een goede activiteit om met de kinderen te bespreken hoe het is om deze nieuwe activiteit te spelen en op welke wijze. Wil je een lange rally onderhouden, sparrend spelen of een wedstrijdje? Maar ook hoe het voelt als het niet lukt om de ballon binnen drie slagen over de lijn te spelen. De zogenaamde DVD=W (doen, voelen, denken =weten) reflectievragen gebruiken we daarvoor (zie artikel *Bewegen waarderen, hoe doe je dat met leerlingen?* Keijser, 2023).

Het belang van een sterke positieve motivatie om te tennissen kan ervoor zorgen dat kinderen ook buiten het beweegonderwijs deze activiteit willen doen. Dat is het doel van subkerndoel 40b.

Betrokken bewegen, subkerndoel 40a: oriënteren op beweegcontexten

Ballontennis is de ideale activiteit om thuis samen met een zus of broer of nog beter met de ouders te spelen. Niet veel ouders houden van spelen in huis, omdat ze bang zijn dat er dingen stuk gaan bijvoorbeeld Ballontennis kan deze onterechte zorg voorkomen. Het vraagt wel dat kinderen dan rustig kunnen slaan en in staat zijn de context aan te passen aan de kleine kamer. Het spel kan ook in de gang van de school gespeeld worden als een beweegtussendoortje.

Tennisspelletjes zijn op buitenspeelplekken ook een ideale activiteit om nieuwe vriendjes te ontmoeten, bijvoorbeeld op de camping tijdens ´rond de tafel´. Ballontennis kan daarbij ook een goed begin zijn. Er zijn niet veel materialen voor nodig. Alleen rackets, ballonnen en een krijtje om het veld te maken. Als er geen rackets zijn dan kan de ballon ook met de handen en/of voeten gespeeld worden. Eventueel kan er als ´net´ een hekje of bankje worden gebruikt. Ballontennis werkt het best in een omgeving waar het windstil is, dus binnen. We hopen dat ballontennis ook gebruikt gaat worden bij jeugdtrainingen bij badminton- en tafeltennisverenigingen.

Buiten kan ballontennis gespeeld worden met een grote strandbal die minder gevoelig is voor de wind. Tijdens het buitenspelen waar kinderen vrij kunnen kiezen wat ze gaan doen, kunnen goede bewegers natuurlijk ook al proberen met een shuttle of met een trage tennisbal samen te tennissen. Ballontennis kan gezien worden als een voorloper op tennis en badminton.

Samen ballontennis spelen valt onder het beweegthema jongleren uit sub-kerndoel 39a. In een vervolgartikel, deel 3 van deze reeks, schetsen we een mogelijke theoretische uitwerking van het thema jongleren. Ook beschrijven we dan een methodiek ballontennis van de kleuters tot groep 8. ●

Bronnen
Scan of klik *hier* naar de bronnen

Contact
n.keijser@scodelft.nl
Koen Lahnstein is vakleerkracht beweegonderwijs en coach Dynamische Schooldag op basisschool Freinetschool Delft
Tony Roozen en **Philip Boot** zijn vakleerkracht op basisschool De Horizon in Delft
Nick Keijser is vakleerkracht beweegonderwijs en coach Dynamische Schooldag op basisschool De Waterhof in Delft en ambassadeur van de Beweegalliantie

Foto's
Anita Riemersma
Kernwoorden
defintieve conceptkerndoelen, ballontennis, jongleren, terugslagspelen